

POTRZEBOWAĆ (951) *vb impf*

Wszystkie samogłoski jasne.

inf potrzebować (17). ◇ *praes 1 sg* potrzebuję (33). ◇ *2 sg* potrzebujesz (17). ◇ *3 sg* potrzebuje (429). ◇ *1 pl* potrzebujemy (29), potrzebuj(e)m (5); -(e)m *SeklKat*, *SkarŻyw*, *SkarKazSej* (2); -emy : -(e)m *ArtKanc* (1:1); ~ -emy (1), -emy *ActReg* (3), -(e)m(y) (30). ◇ *2 pl* potrzebujecie (23). ◇ *3 pl* potrzebują (155). ◇ *praet 1 sg m* -m potrzebował (2). ◇ *2 sg m* -eś potrzebował (1). ◇ *3 sg m* potrzebował (40). *f* potrzebowała (24). *n* potrzebowało (10). ◇ *1 pl m pers* -(s)my potrzebowali (1). ◇ *3 pl m pers* potrzebowali (14). *subst* potrzebowaly (7). ◇ *plusq 3 sg f* potrzebowała była (1). ◇ *fut 1 sg m* będę potrzebował (2). ◇ *2 sg m* będziesz potrzebował (2). ◇ *3 sg m* będzie potrzebował (13), potrzebować będzie (5), będzie potrzebować (1) *ComCrac*; będzie potrzebował *MetrKor*, *RejPs*, *SeklKat* (2), *Mącz* (2), *GórnDworz*, *ModrzBaz* (2), *ActReg*; potrzebować będzie *BibRadz*, *Oczko*; będzie potrzebował : potrzebować będzie *SarnStat* (3:3). *f* będzie potrzebowała (8), potrzebować będzie (2), będzie potrzebować (1) *WisznTr*; będzie potrzebowała *GórnDworz* (2), *HistRzym*, *ActReg*; będzie potrzebowała : potrzebować będzie *SarnStat* (4:2). *n* będzie potrzebowało (4). ◇ *1 pl m pers* będziemy potrzebować (1) *RejPs*, będziemy potrzebować (1) *Mącz*. ◇ *3 pl m pers* będą potrzebować (2) *BielKron*, *RejAp*, potrzebować będą (1) *SarnStat*. *subst* potrzebować będą (1). ◇ *con 1 sg m* bych potrzebował (2). ◇ *2 sg m* byś potrzebował (2) *Mącz*, *Strum*, by potrzebował *BielŻyw* (2). ◇ *3 sg m* by potrzebował, potrzebowałby (27). *f* by potrzebowała (25). *n* by potrzebowało, potrzebowałoby (5). ◇ *1 pl m pers* byśmy potrzebowali (3) *BielŻyw*, *RejPos*, *SarnStat*, bychmy potrzebowali (1) *WujJud*. ◇ *2 pl m pers* byście potrzebowali (3). ◇ *3 pl m pers* by potrzebowali, potrzebowaliby (6). *subst* by potrzebowały, potrzebowałyby (6). ◇ *con impers* by potrzebowano (1). ◇ *part praes act* potrzebując (16).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Znajdować się w sytuacji, w której coś jest konieczne lub co najmniej pożądane dla realizacji czegoś; nie móc się bez czegoś obejść; wymagać czegoś; *indigere* *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*, *Calag*, *Calep*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *requirere* *BartBydg*, *HistAl*, *PolAnt*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *egere* *BartBydg*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calag*; *opos habere* *BartBydg*, *PolAnt*, *Modrz*, *Vulg*; *desiderare* *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*; *postulare* *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*; *exposcere* *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *necessitatem habere* *Vulg*, *PolAnt*; *velle* *PolAnt*, *Mącz*; *carere* *PolAnt*, *Calag*; *opus esse* *Mącz*, *Vulg*; *necesse a. necessarium habere* *Modrz*, *Vulg*; *exigere* *Modrz*, *JanStat*; *usum habere* *PolAnt*; *deficere*, *poscere*, *uti*, *usum venire* *Mącz*; *exquirere* *JanStat* [w tym: kogo, czego (811)] (941) : *BierEz* L4v; P Otym dziewitza Maria ku śmierci sie sprawiała/ ij kościelne świętości z nábożeństwem przyięła/ nie iijby ijch potrzebowała/ ale by pokorę/ posłuffeństwo/ ij przykázanie boże wypelniła *OpecŻyw* 178v, 71v, 93v, 161, 178v; then yefthli by był krola yegomilofczy poddany, starofthi Choczinskiyego y Czarnowfkiego, do moldawfki zyemye byezancz y za ízią thes smoldawlki do podolfki zyemye liftow starofthi kamyenyeczkiego Nyebandzie potrzebował *MetrKor* 40/812; Aczkoły bořka natura nyepotrzebouala yey [Maryi] pokarmu telko czlouyecenřstwo, wřzakofch [...] *PatKaz II* 31, 68; [Maryja] przeřz pyeruorodnego grzechu począta krztu nyepotrzebouala *PatKaz III* 136, 135v; *BartBydg* 219; kthoby potrzebował womitu wczynienia to ieřt wraczania/ thedy sie ciepło z mařlem

á z oliwą napiy tey wodi *FalZioł* II 12d; może gim [*brzeziennym niewiastom*] íwa rzecz bez ízkody odchodzić/ poki íełzće płód mały bywa, á żywności nie potrzebuie. *FalZioł* V [30], I 59b, III 6a, IV 43d; tego tilko człowiek żądać ma [...] aby w tim niedoíladku nie cierpiał, czo íemu potrzeba, á tego nie żądał czego nie potrzebuie *BielŻyw* 83, *nib* 3, 51, 57, 73, 74, 108 [2 r.], 120; íż takowe zwierzęta íedzą íkoro íie vrodzą, przeto tamże zębów potrzebuią. *GlabGad* C4; nie potrzebuie człowiek takiego grzbietu iako v konia, gdyiż nanim nie íeżdżą *GlabGad* D8; Cżemu żołądek fuchy á pragnaczy nie potrzebuie wiele picia. *GlabGad* E8v; Ręka z palczami krotíza niż ciało potrzebuie bédzieli nieiako miąííza, vkazuje dowcipnego ale przechyre *GlabGad* P2, C2v, D, Dv, D5v, D6v (17); *March*² Dv; Gdyżem niemogł nicz czynić czo by wiéííízey pilności potrzebowało, íątem íie był wykładania nie ktorych rzeczy z íaciniíkiego pííma na políką mowę. *MiechGlab* *2, *ktv*, *2v; *WróbŻółt* N8v, kk5; Azali by był kto ták ííalony áby rozumiał íż bog potrzebuie pokarmu z miéíá vczynione⁸⁰/ álbo pícia ze krwie. *RejPs* 75, 16v, 49v, 60v, 106v, 135; *RejRozpr* A3v; Każda rzecz potrzebuie rozmyílu *RejJóz* D8v *marg*, E3 *marg*; *SeklKat* S3v, Y4; *RejKup* g7, p2v, q3, z8v; íż żeláznych ítátkow ktoremibyície robić mogli potrzebuiecie *HistAl* K3, B7v; *MurzNT Luc* 12/30; im zacnyeyííy vrząd ma/ tym wyéíííey íáíki bożey potrzebuey *KromRozm III* I3v; dáleko wyécey potrzebuey [*Kościół*] yedney głowy á íprawce nawyííííííego/ ktoryby wííííítkye íne rządzíł/ á nyezgodne yednoííł. *KromRozm III* N4, G2v, M2 *marg*, N3 *marg*, N3v; przeczby íię temu wszytkiemu ítać tu dosyć nie mogło, gdyby był takowy sejm tu złożon, íakowego Rzeczpospolita potrzebuie. *Diar* 84, 32, 40, 41; *DiarDop* 106; *BielKom* C6; gdy náuká naprzod potrzebuey pámyéíi/ áby to cżegoby íie kto vczył pilnye/ w pámyéć włożył. *GliczKsiqż* I7v, I5, K5; Owa wíííítko pomyíli ták íie im przytaczáło/ Cżego íproíne cyáło ich závždy potrzebowało. *LubPs* Rv, A5v, M4v *marg*; *GroicPorz* B, hhv; Abowiem ten Tytuł Bífkup/ potrzebuie wiele rzetzy dobrych y cnotliwych/ íáko íwięty Páweł nápiíal. Íż Bífkup ma być bes przygány/ íedney żony mąż/ tzuyny/ trzezwi *KrowObr* 7; íż wízyícy/ íego cíalá y íego krwie náświéíízey potrzebuiey/ íeíííe zbávieni być chcemy *KrowObr* 48; Tho íá íłowá Bóíkie/ kthore żadnego wykíadu niepotrzebuią/ bo íá íámy przes íię bárzo íáíne. *KrowObr* 111v, 10, 44v, 102v, 181 [2 r.], 195v, 222v, 226v; Kto karze ludzi potrzebuie karánia. *RejWiz* 106v *marg*; Gdyż on [*Pan*] nie potrzebuie pochlebííwá żadnego/ Niedba nic o poítáwy bez íercá wiernego. *RejWiz* 186v, 101, 156v, 186v *marg*, Cc6v, Ddv; *Leop 2.Reg* 19/36, *Luc* 22/71, *Act* 17/25, *Rom* 3 *arg*, 23, *Apoc* 22 *arg*; Bo y rozmová náízá Przemyííka potrzebowała była dłuííízego gadánia *OrzList* gv, e4v; tedy ten pan pod ktorym íeíł ten zbieg ma s nim vczynić ípráviedliwość/ pod winą trzech grzywien/ tyle íle kroćby potrzebował. *UstPraw* F2; *RejZwierz* 132v; w ktorych [*latach wédrówki*] pan Bog wáíł ták był przy tobie/ íżeś żadney rzeczy nie potrzebował. *BibRadz Deut* 2/7; da mu [*przyjaciél* *przyjacielowi*] íle potrzebuie. *BibRadz Luc* 11/8, *Mich* 6/7, *Sap* 16/25, *Matth* 6/8; *OrzRozm* Q2v; ktore [*rzeczy*] tu opuííczam/ potrzebowałoby to ínych kíąg. *BielKron* 39; [*to miasto*] gory ma weíóle/ zamki/ winnice/ wíípy róíkoíííne/ vrodzáy zboża dobry/ ma wízythko cżego náíurá ludzka potrzebuie *BielKron* 285; Byli też Moííkwá Tátarowie w íwym wíáínym ítroiu/ trébáczé/ íurmárze/ y íni ktorych tákowe poczty potrzebuią. *BielKron* 413; bo w Moííkwí wízytko kupuią cżego potrzebuią *BielKron* 439v; [*Żydowie o sobie:*] Potym po tyííácu íat/ wezmą vwielbííone cíalá/ ták íż íuż nígdy nie bédą niczego potrzebować/ áni vmieráć. *BielKron* 463v, 10v, 81v, 92v, 108, 209v (20); *GrzegRóżn* A2;

KwiatKsiąż Lv; Nunquid vis, Potrzebuyełz czego? *Mącz* 254d; Serpentes exiguo indigent potu, Málópicia potrzebuyą. *Mącz* 316b; Triarii, Nameżnieyły á nayzbroynieyły huf żołnierzów v Rzymiánów/ ktorzy ná zad w łzyku łtawali/ á ołtátnią potrzebę gdzie gwałt potrzebował załtěpowali *Mącz* 463c, 100c [2 r.], d, 128b, 195b, 236a (16); włzytko zda mi łye to być *petitio principij*, co w ten czás bywa/ gdy kto czego przez to dowodzi/ co łámo dowodu potrzebuie *OrzQuin* S4v; Wiém to dobrze/ iż tego mowá moia potrzebowála/ chciałáli ona we włzem cáła być *OrzQuin* T, B2 *marg*, E4v, Q2v; *Prot* C2v; Mocz iáko krew czyrwony/ známionuie niemoc ze krwie/ á potrzebuie krwie pufzczánia. *SienLek* 26; iż gárniec łatány/ więłszego łżánówánia potrzebuie/ niżli nowy á cáły. *SienLek* 32, 3v, 4, 12, 14, 94 (10); czemu by łye niemiało godzić/ wálżey Pánłkiéy Miłóści/ [...] przypilać/ częłci náuk wyzwolónych: á owłzem łákowéy częłci/ kłóréy Pan Rycérłki/ nietyło w czás łpokoyny/ ále theż y w czás woienny bárzo potrzebuie: áby y łam zdrowiu łwemu/ także téż y poddánym łwym w przygodzie porádzić mógl. *SienLekAndr* a2v, a2; *RejAp* 10 *marg*, 159v, 182, 186, 187v, Ff; Co łie téż tycze owey Inwektiwy ná łtarce/ y tey nikałká Polłká nie potrzebuie/ iáko theż y inych łáłciwy *Górndworz* B3v; A przedłię onego vrodzáiu/ łam oracz przyczyną nie będzie/ [...] ále przyczyną będzie to włzytko/ czego potrzebuie rola. *Górndworz* Kk2v, Ev, F8, X3v, Gg8, Kkv, Kk3v [2 r.], Mm5; KSyążki ty Czytelniku miły/ łák łą nápiłané/ áby ie káždy łam przez łye mógl wyrozumić/ iedno że potrzebią pilnégo czytánia. *GrzepGeom* B4; Oćiec niebiełki niepotrzebuie náłzych bogactw/ bo on nádewłżyłtki iełł bogáły *HistRzym* 6, 41, 107v [2 r.]; A Rycerłtwo twoie Krzełłáńłkie nie potrzebuie wyelkich trudnołci áni praczey/ iedno ćichołci/ pokory/ pokoiu/ miernołci/ łpráwiedliwołci/ pobożnego á cnotliwego żywothá. *RejPos* A4; Połtu Pan potrzebuie/ y iáki ma być. *RejPos* 185 *marg*, 1v, 34, 54, [105], 129v (22); *BielSat* H2; *BiałKat* 71 [2 r.], 366; *GrzegŚm* 27 *marg*, 51; Gdyż moy vmyłł/ [...] żeć iełł ná tym włzytek/ Aby y chwałá Boża y ludzki pożytek/ Záwždy łie z mey áć z máłey pracey pokázował/ Nie iżbych ia łład prożney chwały potrzebował. *HistLan* F5v, C3v; gdy łie kto ná ten łwiát rodzi/ y mámk y miłtrzá potrzebuie *KuczbKat* 130, 105 [2 r.], 200; *RejZwierc* 71v, 83v, 104v, 137v, 141v, 269; Iełłi [Rzymanie] wielkiego ludu potrzebowali/ tedy dwie Legie á náwięcey trzy przeciiv nieprzyácielom łyłáli *BielSpr* 12, 13v, 20, 20v, 49, 53v; *WujJud* 54v, 64, 75 *marg*, 92v, 108 (14); *WujJudConf* 159; *RejPosRozpr* c; Zachowałem téż to/ iż gdzieby iakiego łłowá wyrozumienie potrzebowało/ [...] terym ono łłowo przyłádzáł *BudBib* b3v; Ty włzech rzeczy Pánie/ niczego nie potrzebuyełz *BudBib* 2. *Mach* 14/35, bv, b2, 2. *Mach* 2/15; Szérokołć Przekopy łák czyn iáko wiele wody potrzebuyełz. *Strum* D, A3, C4, D3 [2 r.], D3v [3 r.], D4 [2 r.], I4v, Q3v; *BiałKaz* Bv; Co odwięzuiećie ołłę? A oni rzekli. Pan go potrzebuie. *BudNT Luc* 19/34; á vdzielano káżdemu iáko kto czego potrzebował. *BudNT Act* 4/35, *Luc* 11/8, 19/31, 22/71, *Hebr* 5/12; *StryjWjaz* A3; *CzechRozm* 63v, 131, 253v, 255; Nie ledáć téż człowieká ten kray potrzebuie/ Męłtwo łpráwá w Kowálłkim dobra łie náydaie [!]. *PaprPan* Z3; Lecż iełłi kto iełł łáki/ coby okrom towarzyłtwá ludzkiego żyć mógl/ á nikogo niepotrzebuyąc łamby z łobą przełtawáł/ ten [...] zá bełtyią/ ábo zá iákiego Bogá/ ma być rozumian *ModrzBaz* 3; áby [nasza wola] łák wiele mocy miałá ku łpráwówánium rzeczy/ ile łam rozum będzie potrzebował *ModrzBaz* 8, 4v [3 r.], 6, 15, 29v, 43v (14); *ModrzBazBud* π5; *SkarfJedn* 75, 80 [2 r.], 81, 358, 362; kłóra to wodá/ iż ma łámá złłiebie włánołć tę purgowánia/ máło miéłżánia potrzebuie *Oczko* 20v; A iełłiby wrzody/ guzy/

fiftuły/ rány/ álbo części chore potrzebowały/ ná noc ie Emplastrámi álbo Linimenty opátrzyć *Oczko* 28v, A3v, 14v [2 r.], 21v, 26, 26v, [43]; *Calag* 62a; Kiedy trupy ná pował po rolach leżały/ A polá gnoiów infzych niepotrzebowály. *KochPs* 125, 44, 118; My potrzebuem krwie iego [*baranka*]/ bez ktorey wyniść z Egiptu/ y ziemie obiecáney dořtápić niemożem *SkarŻyw* 112; A ono dziećię zá nim biegáło y wołało: tátá tátá/ gdy czego potrzebowało. *SkarŻyw* 184, 2, 16, 27 [2 r.], 112, 257 [2 r.], 362, 490; *StryjKron* A, 462; *CzechEp* *3, 182 *marg*, 224, 310, 329 [2 r.], 330; od niego [*Boga*] wřzyřcy wřzytkiego dořtawáią/ á on nikogo nie potrzebuie *NiemObr* 111, 28, 32, 44, 47, 51, 113; chlebá/ winá/ ile kto potrzebuie dawáią *ReszList* 168; *WerGořc* 269; *WisznTr* 17; Zwycięřtwo liczby niechce/ męřtwá potrzebuie. *KochPieř* 51; *ArtKanc* E7v; *GórnRozm* A4v, K [3 r.], Kv *marg*, M3v [2 r.]; Godzi řie thu wřpomniec zgodę nářze nátei Electijej gdiřmi Pana potrzebowali *PapřUp* D2, L2; *ActReg* 19, 33, 41 [2 r.], 98, 110 (9); *Calep* 527a; *GostGosp* 10, 46, 54, 84, 98, 154, 164; *Phil* D2, I2, S3; *GórnTroas* 22, 29; *KochFrag* 28; *OrzJan* 31; Popierřienia y pochw/ niepotrzebuiećie? *WyprPl* B; Ná coř ielřczce řwiádeřtwá potrzebuiemy? Bo řámi řłyřzelichmy z řřt iego. *LatHar* 721, [+12]v, 112 *marg*, 121, 279; A ielři ktory z was potrzebuie (*marg*) ktoremu z was nie dořtawa (-) mądrořci/ niechře proři ř Bogá *WujNT Iac* 1/5; *Spowiádayćie řię iedni drugim*. [*Iac* 5/16]) To ielř nie tylko řámemu Bogu/ ále ludzie ludziom: wy ktorzy potrzebuiećie rozgrzeřlenia/ tym ktorzy moc rozgrzeřlenia máią. *WujNT* 796, *Matth* 6/8, 32, 21/3, 26/65, *Mar* 11/3 (26); *JanNKar* D2v; *JanNKarKoch* F3; Bo iednář wedle *methodum*, iáko po řřnurku/ kářdęř rzeczy mořna dóřdř/ kóřęř ieno kto potrzebuie *SarnStat* *4; gdyř tá iest intencia, á dobra, nie zářrudniáć tu, áni przedłůżáć rzeczámí témi, kóřęř práxis niepotrzebuie nářbyt. *SarnStat* 41; A ktoby tego potrzebował/ ma oznaymić Rewizoróm: á oni ku temu ziácháć máią. *SarnStat* 96; áby były z Roki Królewřkiemi záwiefřáné/ iáko té kóřęř rychlęř odpráwy potrzebuia *SarnStat* 536; CONDVCATIO. Ten co rzeczy potrzebuiać onę naymuie zá gotowá álbo obiecáná zapłátę do czářu. *SarnStat* 1271, 21, 39, 72, 90, 152 [2 r.] (23); *GrabPospR* L, L2; *KlonKr* Av; *PowodPr* 80 *marg*; *SkarKaz* 155a, b, 156a [2 r.], b, 204a (16); *VotSzl* A2v, C3; trudna to rzecz, náleř przyiácielá Tákiego, iákiego to imię potrzebuie, Zebyř poruczywřzy mu řpráwy řwoie, mořł řpáć Beřpiecznie *CiekPotr* 46; *CzahTr* B4, F3, K3; Gdyř czego potrzebuie/ iářnie to po mnie znařz. *PaxLiz* B3v, E4v; zá nie řobie włářnych pořyřtkow nie wářmy/ gdy Rzeczpořp: tego potrzebuie *SkarKazSej* 668b, 657, b [3 r.], 658a, 699b; *KlonFlis* A2v; *SapEpit* [B2], B3v.

potrzebować dla kogo (2): á rozřáchowáwřzy wiele zbořa Rzeczpořpolita ták dla řiebie/ iáko dla przychodniow potrzebuie/ niech pořtánowi pewná licřbę wywořenia *ModřBaz* 33v, 71.

potrzebować dla czego [= *w jakim celu*] (11): gdyř taci [*ludzie młodzi*] ciepłá przyrodzonego máią dořić á wilgoti potrzebuia dla rořnienia *GlabGad* K, F3v, F6v, Gv; Szewcow teř nye potrzebowáli dla botow. *GliczKsiąř* H2; *BielKron* 275, 289, 417; *ActReg* 75; *SarnStat* 401. *Cf* »dla swej włářnej potrzeby potrzebować«.

potrzebować do czego (15): *GórnDworz* Ll; *RejPos* 237; Bo to řámo przyrodzenie řpráwiło/ iř ktorey rzeczy/ ábo ktorego człowieká do czego potrzebuiemy/ tego řámi řáđři řřukamy. *ModřBaz* 44; chćiał [*Bóg*] řeby [*człowiek*] iáko infzych rzeczy/ ták teř iedłá y pićia do pořyřwienia á záchowania řywotá/ potrzebował. *ModřBaz* 52v; *Oczko* 8v; dla vřtráty páńieńřtwá [...] ná řłůřzbę boginiey Weřty/

ktora tákich do łwey ofiáry potrzebuie/ ná wieki oddána być małz. *SkarŻyw* 68; *CzechEp* 182, 273, 417; *GórnRozm* C; *SarnStat* 475, 1197; *SkarKaz* 418b; Lecz do rządow y do łádow świeckich/ kroleństwá Chrześcijánłkie wnątrzney łpráwy Duchá ś. potrzebuia *SkarKazSej* 700a. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

potrzebować od kogo, od czego (94): ábowiem kázda ofiárá godna przed oblicznołcią moia iest/ á niemnimay bych potrzebował/ od ciebie báráná álbo kozłá zowczarniey twoiey. *RejPs* 74v; A ták zdami łie iż tego od ciebie máło potrzebuie co moie iest *RejPs* 75, 49, 59, 74, 156; *RejRozpr* B3; potrzebujemy od stanu duchownego, ktorzy się na osoby i potciwołci nasze utargiwają, pokoju samego. *Diar* 40, 29, 44, 66, 96; *LubPs* N3 *marg*, aa *marg*; *KrowObr* 141v; On s łiebie łam włzytko ma/ á nic od żadnego/ Nie potrzebuie nigdy/ á włzyłcy od niego *RejWiz* 52v, 50v, 122; *BibRadz Mich* 6/8; *BielKron* 318v; źem bogátj á iestem zbogácon/ á ni od kogo nic nie potrzebuie *RejAp* 42; ácz łi Anyeli żadney pomocy nie potrzebuia od żadney widomey rzeczy/ á włzákoź [...] *RejAp* 131v, AA6, 19, 43v, 50v, 55v, 56; Izalim ia kiedy tákiego połtu potrzebował od ciebie? Powieda Pan. *RejPos* 71; thám naydziełz włzytki kłtałty włzyłtkiey chwały iego/ iákiey on potrzebuie od człowieká nędznego. *RejPos* 116v, 3v, 30, 32v, 37, 38v (39); Więcey pan potrzebuie od nas miłoiłrdźia/ niź ofyáry/ Prorok powiáda: y Chryłtus pan nas vczy/ iżebyłmy byli miłoiłrnyymi *BiałKat* 213v; to łnadź nałzczęłliwłzy iest/ ktho nic ni od kogo nie potrzebuie *RejZwierc* 101, 102v, 139v, 185, 196; *WujJud* 202v [2 r.]; *WujJudConf* 54v, 202v; *RejPosWstaw* [41²]v; *CzechRozm* 4v; *ModrzBaz* 71, 135v; *SkarŻyw* 593; *CzechEp* 193, 231, 304; Acźkolwiek tá rzecz [*zacnołł Pisma Św.*] w łobie dołyc dołtáteczná y iálna iest/ y od zadnych łudźi/ potwierdzenia nie potrzebuie. *NiemObr* 68, 100, 104, 106; *WujNT* 321 *marg*, 324, 2.*Cor* 3/1, 1.*Thess* 4 *arg*; źebyłcie v łiebie łámi mąđremi byli/ á mąđrołci od P. Bogá nie potrzebowałi/ ábo tákiey mąđrołci świeckiey y byđłcey/ y łzátáńłkiey prágńęłi. *SkarKazSej* 658b.

potrzebować z kogo, z czego (7): Tedy nic s tego łwiátá nie potrzebuiemy. *RejWiz* 105; źe tego Pan Bog s człowieká potrzebuie/ áby w boiázni Boźey żywác/ w porzákdu ná łwiece łiek łwoy wykonał *LeszczRzecz* A2v; *RejPos* 59v, 347; Słoiárze teź łwego pilnowáli rzemiołłá/ to iest/ rohátyny/ łtrzemioná/ łtrzáły/ wędźidłá czynili/ y czego kto potrzebował s ich rzemiołłá. *BielSpr* 9v; *WujJudConf* 54v; *RejPosWstaw* 22.

potrzebować komu, czemu [= *komu*] (3): Krol niepotrzebuie inego wiáná corce łwey/ ktorą chce dać za łię/ chyba łta napłetkow. *BudBib* b4; *NiemObr* 45; iakoy powinnoł Krola łm niesie, y dignitas ciału tak wielkiego krola potrzebuie *ActReg* 78.

potrzebować ku komu [= *dla kogo*] (1): Moyłelz bęđąc wodzem łudu łzráłłkiego potrzebował wiele ku łobie ofiárownikow/ y ofiar rozłicźnych. *CzechRozm* 94v.

potrzebować ku komu [= *od kogo*] (1): Abowiem to ielzcze iest wietłza powinnoł twoiá [*w łtosunku do bliźniego*]/ á więcej tego Pan od ciebie potrzebuie/ niźli ku przełożonemu łwiátá tego. *RejPos* 253v.

potrzebować ku czemu (23): yen [*Chryłtus*] cudzey krwy ku ocziłcyanyu nyepotrzebuye bo łwą tako yałnye yełt vrumyenyon. *BierRaj* 23v; *PatKaz* III 139; Sukienniczi tego ziela nawięczy pothrzebuia ku farbowaniu łukna. *FalZioł* I 64c; Ia pry więczey ku niemoczam zwirzchnim wodek

potrebuie niżli ku wnątrznym *FalZioł* II 2c; Przeto ku ńtrawieniu w żołądku [*gruszka*] potrzebuie wilgości zewnątrzney, á zwłázcza takowey ktora by téż zagrzewała *GlabGad* I5v, C3v, D3, Ev, E7, F5; *Diar* 36; Częńtego pobudzenia potrzebuia przełożeni ku przyięciu Ewányeliey. *LubPs* F4 marg; *GroicPorz* t2; kthory pońłał w łodzi ńwego ńługę kupnego dowiedować ńie o wodźie/ kthorey potrzebowáli ku pićiu *BielKron* 451, 268; *RejPos* 336v; Thu duńzá známionuie żywot/ kthory iedzenia y pićia pothrzebuie ku záchowaniu y pońileniu *GrzegŚm* 27; *BielSpr* 47v, 54; *ModrzBaz* 8; *NiemObr* 45; gdyż tego páktá z ńńzemi páńńtwy ku dobrému Rzeczypońpolitéy náńzey potrzebuia *SarnStat* 283.

potrzebować kogo, co (8): jeńli się w Polsce to ma dziać, co kto chce, czy to co prawa uczą a potrzebuia ku dobremu RP a nie jednej tylko czyjińkolwiek osoby chceniu? *Diar* 36; *BibRadz Mich* 6/8; *HistLan* C2; KTóry móy nieprziiaćiel [...] Trzymał cię po té czáły/ Iendrzeiu móy drogi/ Kiedym cię ia nabárziey ńmutny potrzebował/ Abyś mię był w mym ciężkim fráńunku rátował. *KochFr* 68; ze dwu rzeczy bowiém iednę z tych Turczyn potrzebuie *OrzJan* 78; *SarnStat* 655; *SkarKaz* 43b; *CiekPotr* 90.

potrzebować na co (6): Iż ia nędzniczku chory ná ty rány twoie á ná ty ńrogie wrzody nie potrzebuie niczego ńńzego/ iedno miłofierdzia/ á nie ofiar żadnych *RejPos* 327v; Czo zá vbioru ná thy gody Pan od nas potrzebuie. *RejPos* 341v marg; tráfiiaia ńye wielkie Pońty/ potrzebuia téż ná ty pońty niemáło Ryb. *Strum* K4v; *SkarJedn* 202; *KochPs* 74; *SkarKazSej* 660a.

potrzebować za co (10): *RejPs* 60v; Iáko Pan rozdawńzy wńzytko ńwoim wiernym/ nic zá tho od nich nye potrzebuie/ yedno chwały. *LubPs* aa marg, Lv; Więć zńaydzień iákiey chwały thá ńławna wielmońność Potrzebuie od ciebie zá tę hoyną ńzczodrość. *RejAp* AA6, AA4v; *RejPos* 63, 145v, 217v, 267; Ale iż zá thák wielkie dobrodzyeyńtwá Pan nic więcey nie potrzebuye iedno wdźięcznońci náńzey *RejPosWstaw* 110v.

potrzebować po kim [= *od kogo*] (12): *LibLeg* 10/91v, 11/65, 92v; Atochmy głońno ńłyńzeli w tey przelńzey rońpráwie/ częgo Pan potrzebuie po tey káńdey wierney owiecce ńwoiey *RejAp* 37; iż iármzo moie/ to ieńt/ wola á rońkazanie moie ńwięte/ ktorego ia po was potrzebuie/ iáko bárzo wdzyęczne ieńt á rońkońzne *RejPos* 289, 38, 147v, 173, 192, 289v, 311; *RejPosWstaw* [143⁴]v; [Ná walkę téż z Czarem [*tatarskim*] powinien był [*wielki kniaź moskiewski*] záwńdy iechać/ gdyby tego po nim potrzebował. *BielKron* 1597 473 (*Linde*)].

potrzebować w czym [= *do czego*] (13): *PatKaz* II 78v, 79 [2 r.]; (*marg*) Spowiędź dlá częgo a iaka má być wkońsciele chrzęńćiańskim (–) że by od niego [*spowiadającego się*]/ ńługą [!] końcielny iefliże trzeba ofobliwé wyznanié wiary vńłyńzáł i ńumńnienié iego wczęń by on potrzebował/ ńłowęń bożem pociefzył nauczył i trzebali zgromił *MurzNT* 33v; *GórnDworz* E5, F2v; *PaprPan* Cc3v; *Oczko* 33v; *GórnRozm* K4v; *ActReg* 39; Zálecam wam Phebę ńiońtrę náńzę/ [...] Abyńcie ia przyięli w Páńu iáko przyńtoi ńwiętyń: y ńtali przy niey w ktoreybykolwiek ńpráwie was potrzebowańá. *WujNT Rom* 16/2; przypátrować ńie bęńdziemy, co to iest Orthográphia Polńka, częgo ięzyk Polńki w pińaniu potrzebuie: zkąd co, iáko, gńdzie, y ná którym mieyńcu litery którey y iákiey vzywać *JanNKar* D3; A coż wńdy ieńt takiego/ w czym mńie potrzebuie *PaxLiz* B4v.

potrzebować skąd (3): PAn Bog ieńt ńprawcą moiem/ á iuż nińkąd yńąd żadney rzeczy niebęńę potrzebował. *RejPs* 33v; Gdyż nie z tej tylko strony [*Rzeczpospolita*] opatrzenia potrzebuie,

żeby jeno od postronnego nieprzyjaciela za tym podatkiem, który byśmy zwolić mieli, pokojem była uswobodzona, ale więcej aby domowym porządkiem, sprawiedliwością, bohobojnością była wewnątrz uspokojona *Diar* 37; *ArtKanc* I17v.

potrzebować jak (24): głowę ma iako iego ciało potrzebuie *FalZioł* IV 33a; *ComCrac* 13; *OrzQuin* L4v; *SienLek* 1v; A gdy mu nie dufa/ á gdy go nie miłuefz/ thák iáko on potrzebuie/ [...] iużé łobie krzyw *RejPos* 144v; *RejPosWstaw* [21²]; ieśliż my łami nie tácy Chrześcijanie iáko powołanie náłże potrzebuie: wždy fie w tych kochaymy/ ktorzy łą ták święci y ták zacni iż z nich [...] ozdobę wielką mamy. *SkarŻyw* A4; *StryjKron* 727; *CzechEp* 227; Potrzeb włzelákich godzin/ czałow przez Bárwierze y DOktory náznacżonych dodawáia/ według tego iáko czyiá choroba potrzebuie *ReszHoz* 118; *ActReg* 78; *LatHar* 246, 395; GDyż ták potrzebowały poddáných náłżých łprawy/ łkazálifmy: [...] *SarnStat* 66; Któré to woyłko ták łpołobi y poštánowi/ iáko rzecz będzie potrzebowałá wedle porády łtanów Koronnych. *SarnStat* 134, 104, 324, 334, 411, 650, 944, 946; *SkarKaz* 458b; Delicye opuścić/ á prowadzić łrogi Żywot/ iák potrzebuie łpołob támtey drogi. Zebyś łię z támtd wrocił prawdziwym Pielgrzymem^m. *KlonWor* 53.

cum inf (16): ktorá [krew] iełtli załtanowiłz á ona potrzebuie idz/ tedy fie vdziała bóláczka za vchem *FalZioł* I 70d; iż ogládály oczy ich czego dawno widzieć potrzebowały *RejPs* 52; Abowiem miły pánie iuż ci vmárli máło potrzebuią pátrząc nádziwy twoie *RejPs* 130; *BielKom nlb* 3; iedni nie potrzebuią wykłádu onego łkutečznego/ iedno ogołem rzecz wyłłyłzeć *SarnUzn* Bv; *BudNT Hebr* 7/15; iłz ia tego wziąć żadną miárą niemogę/ áni potrzebuię *SkarŻyw* 334; *CzechEp* 241; *ActReg* 114; Ktoć omyt iełt/ *ten* nie potrzebuie iedno nogi vmyć *WujNT Ioann* 13/10, s. 361, *Hebr* 7/27; iełliby która łtroná potrzebowałá ná łtronę odyść od łádu [na poradę]/ może fie ná łtronę odwiéść od łádu *SarnStat* 159, 2, 6. Cf »naprawić potrzebować«.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: tego (26), do tego (1); zawsze: aby, żeby] (66): kto yest omyth nyepotrzebuye yedno aby nogy omył *PatKaz III* 136; a thak mi potrzebvyemi po was przyaczieli v naschemv abisz baczil na przirzeczenie łłowa y przyasny łwey *LibLeg* 10/91v, 11/65, 92v; *RejPs* 59, 156; Iá potrzebuie abych był od ciebie ochrcżón *MurzNT* 11; *KromRozm II* v2v; rozumyem temu iż też tego [Bóg] potrzebuye/ y po tych tho rodzicach chce myeć/ áby ten płód łwemi pyerłiami/ á karmyá łwą przyrodzoną żywili á wychowáli. *GliczKsiąż* D2; á łnadź im dáley tem fie wyęcey podnosi/ nic nye potrzebuyac yedno áby yego K.M. ono przy tych práwyech dochodnych raczył záchowác/ ktorých zá przodkow I.K.M. dołtáło *GliczKsiąż* Lv; *LeszczRzecz* A2v; bo káżdá rzecz o którém mówić chcelz/ tego potrzebuie: naprzód/ áżebyś imię ieý zrozumiał: potym/ ábyś náture ieý poznáł: ná koniec/ ábyś włafność ieý wiedział *OrzQuin* H3; *RejAp* 168v; *Górndworz* Mm4; gdyż on niczego inego nie potrzebuie/ iedno áby fie obaczyl nędzny człowiek/ a náwrocił fie w vpadku łwoim do niego *RejPos* 29v; Gdyż tego po nas vłtáwicznie potrzebuie/ ábychmy w niczym nie odnołili fie od woleý ieý. *RejPos* 38, 59v, 63, 131, 145v, 147v (17); Tu iuż porádek teý łprawy náłżey potrzebuie/ ábychmy o godnym vżywaniu teý wiečzerzey łwięteý/ y tego pokármu łwiętego/ s łłowá Bożego nieco zrozumiełi *RejPosWiecz*³ [97]v; Nie mrimayże áby tu Pan tego od ciebie potrzebował/ ábyś záwždy łmętney á ponureý połtáwy vżywał *RejZwierc* 139v, 196; Niepotrzebuie tedy żadney rzeczy Pan Bog/ iáko báłwány potrzebuią/ áby ich łtrzeżono *WujJud* 54v; A potrzebuie

tego od nas prawo łprawiedliwości/ iż iáko dzyatki bywáianam [!] dane od Pána Bogá/ á łą nam iákoby łkárbem iego/ tedy iemuż oddawáne być máia/ áby chwale iego łłużyły. *RejPosWstaw* [41²]v; *BudNT przedm* b8, *Hebr* 5/12; *CzechRozm* 10v, 12, 32; Ktoż tedy niebaczy tego/ że łámá rzecz tego potrzebuie/ áby były wroczone Zborom ozdoby ich? *ModrzBaz* 133, 90v, 114v, 143v; ilż dálekość kráiu potrzebowałá: áby Papiełz łwego miał w Grecyey namiestniká *SkarŻyw* 319; *NiemObr* 90; Barzo tha łprawa potrzebowała thego aby bela rozmiłłnie ładzona *PaprUp* G2, L4v; Ia nie zanimuszu butnego, iedno dlavspokoienia Oyczyzny tegopotrzebuie aby Arcyxiązę Im zysc domnie raczył. *ActReg* 75, 41, 58; *Phil* C4; *OrzJan* 78; *WujNT przedm* 1, *Matth* 3/14, *Ioann* 2/25, s. 361, 1. *Thess* 5/1, *Hebr* 5/12, 1. *Ioann* 2/27; ielzczę potrzebuie Pan BOg żeby człowiek záchował włyżłtko przykazanie Boże *WysKaz* 24; *SarnStat* 183; Potrzebuiem/ y bárzo potrzebuiem Pánie Boże náłz/ áby fię náłze rozumy niebieską twoią mądrością oświecály. *SkarKazSej* 658b.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia w zdaniu nadrzędnym (5): A miáłto nie potrzebuie áni flońcá/ áni kxiężycá/ żeby w nim łwiećili *Leop Apoc* 21/23 [przekład tego samego tekstu *BibRadz*, *RejAp*, *WujNT*]; *BibRadz Apoc* 21/23; *RejAp* 185; *KochFr* 68; *WujNT Apoc* 21/23.

W połączeniach szeregowych (6): Res ipsa monet, Sámá rzecz tego chce/ potrzebuye/ przywodzi ku temu. *Mqcz* 230d; Utor, Vżywam/ potrzebuyę czego zówždy/ mułze mieć zówždy ná gotowiu/ niektórzi mówią ná dorędziu álbo ná doręczu. *Mqcz* 510a, 315b; Bo iedni wyłtháwuiąc rozumy á mądrości łwoie/ á potrzebuiąc łławy á łwieckiey chłuby łwoiej/ á chcąc łobie w połłufzeńłtwo tym przywodzić wierny lud Páńłki/ zówždy łie pilnie łtaráli o to/ áby [...] *RejPos* 187v; ktorzy prágna/ łzukáia/ á potrzebuią łłow łwiętych/ náuki/ y połłánowienia iego. *RejPos* 318; Bez łiebie nic nie możemy/ łálki twej potrzebuiemy/ do łiebie Pána wołamy/ Alleluia. *ArtKanc* F3v.

W charakterystycznych połączeniach: potrzebować dla czujności, dla ludzi, dla potomstwa, dla przychodniow, dla rośnienia (2), dla Rzeczypospolitej, dla ukrocenia ognia, dla uspokojenia, dla żywności; potrzebować do boju, do obrony, do odpuszczenia grzechow, do ofiary, do posługi (potrzeby) Rzeczypospolitej (2), do pożywienia, do rządow, do sądow, do sieczenia łąk, do uczynkow, do utwierdzenia wiary, do zachowania żywota, do zboru; potrzebować od Boga (2), od Chrystusa, od człowieka (ludzi, nędznego stworzenia) (10), od ludu wiernego, od narodu ludzkiego, od Ojca [= Boga], od panow duchownych, od drugiej Rzeczypospolitej, od stanu duchownego, od wiernego (3); potrzebować z człowieka (2), z przełozonych kościoła, z rąk [czyich], z rzemiosła (2), z tego łwiata, z winnicy; potrzebować ciału (2), corce; potrzebować ku braniu pokarmu, ku jednej osoby łczeniu, ku częłci sprawy, ku dobremu Rzeczypospolitej (2), ku farbowaniu, ku myłłi, ku niemocom, ku obronie (2), ku oczyszczaniu, ku piciu, ku posileniu, ku przyjęciu Ewanjelijej, ku rozgryzaniu pokarmu, ku sprawie, ku stanowieniu (3), ku ukęłowaniu, ku wypęłnieniu [czego] (3), ku wywożeniu ziemie, ku zachowaniu, ku zelżeniu niemocy, ku zmalie grzechu, ku znoszeniu niebezpieczności, ku żywności (2); potrzebować na gody, na naprawę rzeczy, na pokój, na posty, na rany, na rzqd, na wrzody, na zabieganie [czemu]; potrzebować za dobrodziejłstwa (2), za szczodrołść; potrzebować po wiernej owieczce, po wiernych (2), po włodarzu; potrzebować w jarzmie, w nauce, w pisaniu, w poczęciu [czyim] (3), w przetłumaczaniu, w sprawie; potrzebować bárzo (nabarziej) (5), częłtokroć (2), (nie)mało [czego] (12), naprzod, (na)pi(e)rwej (4), ustawicznie (3), wiele ((na)więcej) [czego] (19), zówždy (4); potrzebować brać (wziąć) (2), iłć (odyłć

na stronę) (2), kontynuować [co], patrzeć na dziwy, przestrzegać uniej, przynosić (sprawować) ofiary (2), wmyć nogi (3), widzieć, wiedzieć (2), wysłyszeć wykładu.

Frazy: »czas potrzebuje« = *czas nagli; tempus vocat, usus poscit Mącz; tempus exposcit Modrz* (3): Dicam tibi tum demum quando usus poscet, Ná tenći čás dopiero przypomnie/ gdy czas będzie potrzebował *Mącz* 81c, 504b; A wżákoż o ludźie/ čás iuż potrzebuie/ ábyfmy wždy kiedy prąwá ludzkość ná fię oblekli *ModrzBaz* 143v.

»ten (ty a. takowy) czas(y) potrzebuje(-ą)« = *potrzeba wtedy* (4): *BielKron* 348v, 421v; Affert aliam vitam hic dies, Yuż tych obyczáyów y ynfzego żywota ten čás potrzebuye. *Mącz* 122b; *StryjKron* 727.

»potrzeba potrzebuje« = *necessitas exposcit JanStat, JanPrzyw* (9): niektóre lifty [*uprawniające do pobierania cla*] podniefiemy a niektóre vmiarkvyemy a zořtavimy iako na on czas Potrzeba i pozitek rzeczy Pospolitey będzie potrzebować. *ComCrac* 13; *Phil* C4; ACz przed tym/ gdy tego potrzeby pořpolité y wřzytkich pożytek potrzebował/ y ktemu wiódł/ fkazáliřmy ná wiele królestwá nářzego Séymiech Wálnych *SarnStat* 55; ci [*urzędnicy*] lepák [...] [*skargi*] odprawować będą wedle tego/ iáko práwo y řprawiedliwoř rádźić będzie/ y iáko fkárżących fie potrzebá będzie potrzebowałá. *SarnStat* 324 [*idem* 946]; Vřtáwiamy/ áby cokolwiek przyda fie pořpolitych pieniędzy do fkárbu włóżyć/ to było w mocy y ná woli nářzý y potomków nářzych ták řzáfować/ iáko pożytek y potrzebá królestwá potrzebować będzie *SarnStat* 334 [*idem* 411, 944], 411, 845, 944, 946.

Zwroty: »potrzebować czasu« = *egere tempore Mącz; indigere temporis Modrz* [*szyk zmienny*] (6): Ten grob álbo wieżę Alexánder chciał záfię opráwić/ ále iř tá rzecz potrzebowałá czáfu wielkiego y roboty trudney/ bo tylko ku wywożeniu źiemie przez dwá mieřiácá/ potrzebowałá ludu dzieřięć tyřięcy: to co pocżął dokonać nie mógł *BielKron* 268; *Mącz* 443d; *ModrzBaz* 73v; *WujNT* 195; *GrabPospR* L2; A wřzytko czáfu tylko/ czáfu pogodnégo Potrzebuie/ któřkolwiek prágne dowieřdź řwého. *GosřCast* 31.

»domu potrzebować« = *być bezdomnym* (1): ale ty prziodziey pana Chřiřtuřá wubogych iego/ [...] przyimy go wdom zwiernymy ktorzy domu potrzebuia *SeklKat* Q3v.

»kosztu (niezmiernego) potrzebować« [*szyk zmienny*] (3): Ine rzeczy iáko řtroie/ gonitwy/ mářzkáry/ wořby/ ktore wřzytki kóřztu potrzebuia/ řá iáko řmolne drwá *GórnDworz* Bb3v; *RejPos* 144v; *GosřCast* 45.

»potrzebować lekarstwa, lekarza, leczenia« [*w tym: lekarza ani lekarstwa* (1)] = *usum habere medico PolAnt; curatione egere Modrz; egere a. necesse habere medico, cura indigere Vulg* [*szyk zmienny*] (14:11:1): *Bielřyw nlb* 3, s. 66; *MurzHist* I4; *MurzNT Matth* 9/12; CZłowiek zdrowy á řwieży/ gdy ieřt řwiebodny/ żadnym řye zakonem niema obwieřzować: áni Lekárzá áni żadnych lekarřw potrzebować. *SienLek* 9v; á wřzákże ofobliwie Kámień/ kthory řye w nich mnoży/ Lekarřw řwych potrzebuie. (*marg*) Ná řędźwi bolące. (–) *SienLek* 104v, 140; *SienLekAndr* a3v; *RejPos* 165 [2 r.], 183, 255v, 309v, 324, 328; *KuczbKat* 230, 420; *BudNT Luc* 5/31; ále na to baczenia [*lekarz*] niema/ ieřliře Pan/ czyli chłop: ieřli řláchćić [!]/ czyli nieřláchćić ieřt ten który leczenia potrzebuie. *ModrzBaz* 71; *Skarřyw* 593; Závřze řékárřwá człowiek potrzebuie *Zawřeft* 29; Zdrowi nie potrzebuia lekárzá: ále ci ktorzy řię złe máia. *WujNT Mar* 2/17, *Luc* 5/31, 9/11.

»mało, niewiele potrzebować« (3:1): á ten mało potrzebuie kto mało żąda. *BielŻyw* 53, 93, 169; *RejWiz* 50v; [Iż taki człowiek bárzo podobny iest Bogom: który bárzo mało potrzebuie. *PlutBBud* A (*Linde*)].

»niczyjego, cudzego nie potrzebować« = *nullius aliquid desiderare Vulg* (2:1): Czo kolwiek maŹz tak tego wżyway aby cudzego nie potrzebował, bo wiele ich czo łwe łtraciwŹzy więc żadaia cudzego. *BielŻyw* 52; á iżbyście łię z obcemi vczćiwie obchodźili: á niczyjegoŹ nie potrzebowali (*marg*) ábo, á nic cudzego nie prágnełi. (–) *WujNT* 1.*Thess* 4/12, s. 719.

»obrony, obrońcę potrzebować« = *indigere defensionis a. patrono Mącz, Calag; egere defensione a. praesidiis Modrz* [szyk zmienny] (11:2): *Diar* 29, 44, 64; ále niechay Krol we Lwowie áłbo w Kámieńcu záuŹze przez látho z námi leży/ áłbo tám gđzieby obrony ktora łtroná Koronna przećiwko nieprzyaćielowi potrzebowałá *OrzRozm* V3, V v; *Cliens*, *Sierotá*/ która obrony potrzebuye. *Mącz* 57a, 100c; *ModrzBaz* 124v, 126v; *Calag* 88a; *SkarŻyw* 567; A práuie ze wŹzeliákiey łtrony/ potrzebuie twey obrony/ ktorey gdy mieć nie bęđziemy/ wŹyŹcy rázem poginiemy. *ArtKanc* I17v; *GórnRozm* C *marg*.

»potrzebować opatrzenia (a. opatrności)« [szyk zmienny] (9): od ktorej [zwierzchności panów duchownych] opatrzenia a obrony RP potrzebuje. *Diar* 29, 20, 37, 40, 84; *SienLekAndr* a3v; iż on nie przifzedł dla wiernych/ iedno dla tich ktorzy potrzebowali á záuŹdy potrzebiá łwiętego lekarŹtwa iego á opátrzenia iego. *RejPos* 165, 309v.

»potrzebować pieniędzy« [szyk zmienny] (6): *BielŻyw* 99; Imowy zeby bill nyekradł yedno gdi łzyá przegrall a pyenyedzi potrzebował *LibMal* 1547/129; *Prot* C4; *ZapKóścier* 1585/57v; *Phil* I3; *SkarKaz* 279a.

»pilno potrzebować« (1): KtołŹ mię to ták pilno Potrzebuie. *CiekPotr* 90.

»pomocy (a. (w)spomożenia, a. zapomożenia), pomocnika, poŹłku potrzebować« = *indigere ope a. opera a. patrono Modrz, Calag; auxilium requirere HistAl; vires desiderare Mącz; necessitatem habere adiutorii PolAnt* [szyk zmienny] (32:5:1): *PatKaz* III 124; A pan bog [...] nas łámy záuŹdy wyłŹyłŹy ilekolwiek bęđziemy potrzebować łpomożenia iego. *RejPs* 29, 214; *HistAl* I4v; Bo jednak nigdy tak ona [*Rzeczpospolita*] tam mocna być nie może, aby tu od nas zawsze i pomocy i poprawy i poŹytku nie potrzebowała *Diar* 66; *KrowObr* 176, 181v, 213; *GrzegRóŹn* K2v; *Curia vires meas non desiderat*, Nie potrzebuye moyey pomocy. *Mącz* 83a; *SienLek* 113; *RejAp* 131v; ále óćiec moy táko iest bogaty/ iŹe cudzego wŹpomóżenia niepotrzebuie. *HistRzym* 5v; *RejPos* 16v, 149v, 194, 243; *BiałKat* 76; *RejZwierc* 185; *BudBib Sap* 13/16; ktory [*Bóg*] towarzyszá/ pomocniká/ y poradniká/ áni ma/ áni potrzebuie *CzechRozm* 3v, 9v, 10v; *ModrzBaz* 71, 107; *Calag* 88a; PrzełóŹonym być wielki iest cięŹzar y poŹłku Bołkiego potrzebuie. *SkarŻyw* 501 *marg*, 567; *CzechEp* 272; *ReszPrz* 75; ani taki [*łwiadek ma być*] cobi łafki tziiei y zapomożenia potrzebował *PapriUp* Iv; *GórnTroas* 8; Wolność ludzka ná dobre potrzebuie łáski y pomocy BoŹey. *WujNT* 556 *marg*, 1.*Cor* 12 *arg*, 1.*Thess* 4 *arg*, Ccccc4; widźifz iż bliźni twoy potrzebuie chlebá/ łukniey/ pieniędzy/ rády y pomocy twoiey: day mu *SkarKaz* 279a, 242b.

»poprawy (a. naprawy, a. naprawienia, a. poprawienia, a. oprawy), odnowienia, naprawić potrzebować« [w tym: poprawy i odnowienia (1)] = *emendationis a. reparatione indigere Modrz*,

JanPrzyw; emendatione opus habere Modrz; reformatione et innovatione egere JanStat [szyk zmienny] (23:1:1): *PatKaz II* 78v; *SelKat* Z3v; A przeto prawá y wítawy yego dobre/ [...] á lámy w łobyie żadney odmyány álbo popráwy ludzkyey nyepotrzebuyą. *KromRozm II* b2, a4v; *KromRozm III* A8v, B2v; *Diar* 66, 68; *SienLek* Yyy; *GórnDworz* Kk6; iż wízytek człowiek łkážony łtrácił obras Boży/ á wízytek potrzebuie napráwy. *GrzegŚm* [A3]v; *BudBib* b3; żebych ten przekład zá prawie dołkonály miał/ álbo za táki ktoryby żadney poprawy nie potrzebował. *BudNT przedm* d2; *ModrzBaz* 1v, 135v; Iá rozumiem iż iełt Trybunał zdrowy/ tylko popráwy w niektórych rzeczach/ á w obieraniu Deputatow lepszego rządu potrzebuie. *GórnRozm* K4v, K; *ActReg* 39; Iełli który zamek łtary będzie potrzebował opráwy: tedy czáfu pokoiu Burgrábiá álbo Dzierżawcá [...] będzie powinien ij opráwować. *SarnStat* 126 [*idem* 883], 401, 883, 909, 1183; Y popráwy łtárgáne łodzie potrzebuia. *PudłDydo* B4v.

»posług(i) (a. służby), sług(i) potrzebować« [szyk zmienny] (8:2): *RejPs* 74; Tu obáčz iákiesy łłużby ten Krol á ten Pan twoy od ciebie potrzebuie/ nie iżbyś mu miał iákiesy zwirzchowne pocźciwości czynić/ ále máłz go thákowá chwałá czćić/ iáko Bogá łwego *RejPos* 3v, 219 [2 r.], 219v; Iáko Cefarz álbo pan káždy potrzebuie ołobnego łługi przyrodzonego/ ktory rozumie iego obyczáiom/ á trephuie w iego połługi/ ták [...] *BielSpr* 47v; Tyś moim pánem: ácz ty połług moich Niepotrzebuiełz *KochPs* 20; *WisznTr* 17; *GórnRozm* C; *WujNT* 114.

»rady, rajce, poradnika potrzebować« = *egere a. indigere consilio Vulg, Modrz* [szyk zmienny] (13:1:1): *Leop Eccli* 42/22; *BielKron* 73; Máchárzyná tez iełt członek tegoż miełtcá/ ktora tez częłto niedołtátku vżywa/ s tądze theż rády potrzebuie. *SienLek* 119v, 113; Doktor tez ábo Cyrulik mądry nie iedno łobie dobry/ ále y owym dobry czo iego rády potrzebuia. *RejZwierc* 71v; *CzechRozm* 3v, 4v, 9v, 10v; *ModrzBaz* 107; *CzechEp* 273; *GórnRozm* M3v; *ActReg* 54; *SkarKaz* 279a; *GosłCast* 36.

»potrzebować ratunku« (2): iuż nietrzebá vpomináć ludu [...] / iáko bárzo niepożytkámi y nedzámi bywa vciśnion/ y iáko tez bárzo potrzebuie niebieskiego rátku. *KuczbKat* 430; *WujJudConf* 202v.

»dla swej własnej potrzeby potrzebować« (1): iako ten ktory dla łwey włáłney potrzeby/ nikogo nie potrzebuie/ ále my bez niego/ z żadney łtrony/ obiść/ y pokrzepić łię nie móżem *NiemObr* 30.

»wiele (więcej) potrzebować« = *pluribus a. magis egere Modrz* [szyk zmienny] (8): czoby czynić miał ten kto máło ma á wiele potrzebuie *BielŻyw* 49, 102; *HistRzym* 121v; *RejZwierc* 196; *ModrzBaz* 28v, 99v; *SkarŻyw* 573; Nie potrzebuie tedy więcej s tego/ nád tho coby było znákiem mego vprzeyełego fercá ku wam/ á wáłzey tez chęci przeciwko mnie *Phil* Q2.

»żywności potrzebować« = *być głodnym, głodować* (1): Profand bedürffen. Żywności potrzebować. Być bez żywności. Carere commeatu. *Calag* 381a.

Szeregi: »nie potrzebować ani brać« (1): Piłmo ś. opiłuiie nam iednego Bogá Oycá naywyżłszego/ z ktorego/ y od ktore^{go} wízytko/ y ktory náde wízytko: niczego ni od kogo nie potrzebuiać/ áni biorąc. *NiemObr* 100.

»chcieć a (i) potrzebować« [szyk 3:1] (4): Vczmyłz łie częgo od nas [*Pan*] potrzebuie/ á częgo chce ábychmy łie vczyłi od niego *RejPos* 291, 185v, 192v, 201. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»potrzebować i (a) czekać (a. oczekawać)« [szyk 1:1] (2): Kthora [*ofiara: śmierć Pana Krystusowa*] ták iełt zupełnie dołkonála/ że nie máłz częgobyłmy z niey więcej potrzebować á oczekawać mieli

RejPosWstaw 22; oznáymuięć nowinę: ktorey oycowie nászy czekáli y świat wšzytek potrzebował: iuż nátał obiecány Mefyálz *SkarŻyw* 383.

»nie (ani) mieć (*a. mieć nie moc*) i (*a*) nie (ani) potrzebować [szyk 3:2] (5): *KromRozm II* m4v; iż Pan Kryštus w kościele fwiętym/ żadnego Wikáryiego/ álbo namiestniká niema/ y niepotrzebuie go/ oprotz Ducha fwiętego *KrowObr* 9v; *CzechRozm* 3v; od powiátu onego ná długi czás odieżdżać niemuśiał: wyiáwšzyby ktory Powiát potrzebował godnego vrzędniká/ á w fwoimby go powiećie mieć niemogł [*nisi forte aliquod municipium praefectum idoneum ... habere nequit*]/ ažby go z inšzego powiátu doftáwac muśiał. *ModrzBaz* 75; *CzechEp* 308. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»(po)żądać, (*i, ani*) potrzebować [szyk 2:1] (3): *BartBydg* 233; ábowiem dobrá pośluga chwalebney zapláty požáda y potrzebuie [*quia bonum servitium laudabile meritum prestolatur*] *HistAl* L8; *Diar* 34. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»potrzebować i raczyć [= *chcieć*] [szyk 4:1] (5): iż aino wKaliszu gdy się zgodziemy takowey rady iakiey ponas potrzebuie y raczy dodać bysmy mogli. *ActReg* 54.

»używać, (*i*) potrzebować [szyk 4:1] (5): áby fye tym wyęcey ípolna miłość myędzy ludźmi mnożyła y záchowála/ im wyęcey człowyek człowyeká vżywa y potrzebuie. *KromRozm II* hv; Dabis mihi commodato hunc librum si ipse non uteris, Pożyczyłz mi tych xiąg yeśli ych łam nie vżywałz/ niepotrzebuyełz. *Mqcz* 510a, 509c, 510d; *ReszPrz* 75. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

W przen (1) : Aby też y do nas onych Prorockich fłow kiedy nie rzekł Pan Bog: Y któż kiedy tego potrzebował z rąk wálzych? Abowiem y Páweł ś. tak nápiśał: Bog niebywa częion rękómá ludzkiemi *WujJudConf* 54v.

a. *Zwracać się z prośbą, żądaniem, rozkazem* (18) : yłz apoštołouye obchodząc myańteczka oleyem mazącz nyemoczne uzdrauyaly/ przeto panna acz nyepotrzebouala/ wšzakofz tą fzwýatołfzcz przyála *PatKaz III* 139; kto go [*Boga*] kolwiek potrzebuie będzie wyflyłłan *RejPs* 49, 29v; z Káncelláriiéy náłzéy potwierdzenia ich [*granic*] máią byđz wydawané/ kto iedno tego potrzebować będzie. *SarnStat* 1153, 280, 1158.

potrzebować od kogo (2): *RejPos* 316v; kto dziś doftátecznie weyrzy w íprawy náłze/ obaczyć może ínádnie/ iż dobrowolnie á práwie/ iáko pod fieć kuropátwy/ pędzą nas do ftrácenia onego złothego klenotu wolności náłzey łámifz brácia náłzy/ chociałz tego od nich nikt nie potrzebuie. *RejZwierc* 188v.

potrzebować po kim (3): *LibLeg* 10/91v; *Diar* 86; ze się Maximilian gotow poddać iedno tych Condicyi po Hetmanie potrzebuie. *ActReg* 58.

potrzebować u kogo (2): *RejPs* 55v; Abowiem lepiej iefth áby v ciebie dzieći twe potrzebowały/ á nizli byś ty z rąk fýnow twych czego pátrzać miał. *BibRadz Eccli* 33/22.

potrzebować w czym (2): *LibLeg* 11/67; Ale mi wierz że y ci Sláchćicy pocźćiwi/ Koždemu fie przydádą we wólzelákiey ípráwie/ Bá w czym ich potrzebuyełz małz gotowe práwie *PaprPan* O2v.

potrzebować jak (2): IEfli Krześciánin ná którego Zydá rzući fie gwałtownie rękómá: wedle tego iáko práwá źemie náłzéy potrzebować będą/ niech karan będzie. *SarnStat* 255, 253.

Szereg: »potrzebować i prosić« (1): y owłzem y confirmácię ná té zámiańy tym/ którzy tego potrzebować y prosić będą/ z Káncelláriiéy náłzéy damy. *SarnStat* 1040.

b. Wzywać, kazać przyjąć (3) : (*marg*) O Kielichu albo oboiey osobie. (–) Ze pili z niego wżycy: to iest wżycy dwanaście. Bo Zwolennicy nie pili/ ktorich ná tey Wieczerzy Pan niepotrzebował *WujJud* 178; *SkarŻyw* 227.

Przen (1) : Nieśluźna iest/ ábyś ty [*ojcze*] miał załtąpić moié Mieysce: y za ofiarę mié zdrowie twoie Oddać: mnie ślub twój prágnie/ y mnie potrzebuia Obietnice: które cię nierychło frásuia. *ZawJeft* 43.

c. Uważać, że ktoś powinien [w kim, w czym] (3) : Y o tem też wątpić nie trzebá/ że wiele z praw Rzymfkich przyiać trzebá [...]. Ale wiem/ iż niektórzy w prawie Rzymfkiem wiele niedostátku być widzą. [...] Drudzy inśzych rzeczy w prawách potrzebuia *ModrzBaz* 98, 61v, 137; [Mikołay Mielecki [...] człowiek táki w ktorym to wżytko obaczyć mozem/ czego Cicero w wielkim Imperatorze potrzebował *PaprGniazdo* 1237 (*Linde*)].

2. Być biednym, pozbawionym środków do życia, głodnym (8) : kto wzgardza vbogiego/ będzie fam wzgardzon y potrzebował. *SeklKat* L4v; Dobrym ci obyczaiem kościelnyne przykazdey parafijgi wftawiono/ aby to czo dadzą kościołowy chowały opatrzały/ á ftego ty ktorzy wparafigi potrzebuia zakładały á opatrzały *SeklKat* Q3v, L4v; Kiedyby ktho miał máiętność tego fwiáthá/ á wyżrzały brátá fwego á on potrzebuie *Leop* 1.*Ioann* 3/17; mnie pieniędzy nietrzebá/ ále oto ci bárzo potrzebuia *SkarŻyw* 462; *WujNT* 133, 666.

Szereg: »potrzebować a łaknąć« (1): Zaście nigdy nie czytáli co vczyinił Dawid/ gdy potrzebował á łaknął [*quando necessitatem habuit et esuriit*] fam y ci co z nim byli? iáko wfzedł do domu Bożego za Abiáthará Arcykáplaná/ y iadł chleb pokładny *WujNT* *Mar* 2/25.

3. Załatwiać potrzeby fizjologiczne, wydalać; egere, forire Mącz (2) : Egero, Wynofzę precz też potrzebuyę/ czinie łobie wczas. *Mącz* 145b, 134a.

Synonimy: 1. *chcieć, pożądać, wymagać;* 3. *srać.*

Cf **POTRZEBOWAN, POTRZEBOWANIE, POTRZEBUJĄCY**

RS (MP, ZCh)